

Biblioteka u digitalnom okruženju

Library in digital environment

GERC, Ana. *Biblioteka u digitalnom okruženju: priručnik za predmet Informatizacija bibliotečke djelatnosti.* Sarajevo. Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, 2009. 316 str. (Edicija Stručna bibliotečka literatura)

Dr. sc. Senada Dizdar, docent

Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarstvo / Faculty of Philosophy University of Sarajevo Department for Comparative Literature and Library Science

Sarajevo, BiH

senadadizdar@gmail.com

Informacijska tehnologija razvila je nove načine akumulacije artefakata kulture i promijenila društvene perspektive, a informacijski je šok u cijelome svijetu izazvao snažan potres, koji je donio promjene u svim sferama života, pa i u bibliotekarstvu. Posve je jasno da u novom, informacijskom okruženju, u tom novom kibernetičkom svemiru (u kojem znanje postaje interaktivna mreža u kojoj je sve u vezi i međudjelovanju), ni biblioteka više ne može djelovati kao do sada. Sve je u biblioteci i bibliotekarstvu promijenjeno, počevši od okruženja do dokumenta, a „promjene nisu zahvatile biblioteku samo izvana, nego bitno iznutra“. ⁵

Upravo o tim promjenama (koje se mogu pratiti od dokumenata, načina njihove selekcije, zaštite i pohranjivanja preko pretraživanja, do nekih pitanja koja su do sada rijetko aktualizirana u bosanskohercegovačkoj bibliotečkoj literaturi, kao što su digitalni jaz, informacijska pismenost, zloupotreba kompjutera i interneta, problemi autorskih prava, pa sve do digitalnih arhiva i zaštite digitalne građe), govori knjiga autorice Ane Gerc: *Biblioteka u digitalnom okruženju: priručnik za predmet Informatizacija bibliotečke djelatnosti*.

Izborom ovakve teme i naslova autorica se jasno opredijelila za savremeni koncept proučavanja bibliotekarstva u sklopu informacijskih znanosti, koji nam se čini i jednim mogućim, jer je samo tako mogla obuhvatiti ovako široku lepezu sadržajno bliskih tema, koje omogućavaju da razumijevamo, kako autorica kaže u svome predgovoru, „najkompleksniji oblik informacijskog sistema, a to je digitalna biblioteka“. Zato ovaj priručnik i nema za cilj, kako dalje navodi autorica, „da sveobuhvatno pokriva niti jednu komponentu, već da ih u neku ruku taksativno navede i poveže u jednu cjelinu, s namjerom da bibliotekaru i knjižničaru omogući da se komfornije kreću u digitalnom okruženju“.

Knjiga *Biblioteka u digitalnom okruženju: priručnik za predmet Informatizacija bibliotečke djelatnosti* znalački je osmišljena i visoko strukturirana tekstualna forma, koju sačinjava jedanaest poglavlja, sa literaturom navedenom nakon svakog poglavlja (većina citiranih radova je u elektronskoj formi). Ova se publikacija, međutim, po jednom elementu razlikuje od priručnika koje inače susrećemo u ovoj djelatnosti. Riječ je o navođenju veoma korisnih primjera i e-adresa, koji dodatno mogu osvijetliti predstavljene pojmove i fenomene, što se treba tumačiti kao manir svojstven iskusnom praktičaru, koji dobro poznaje i struku, i korisnike, i bibliotekare za koje piše ovaj priručnik. U tom i takvom kontekstu treba tumačiti i činjenicu da njena knjiga ima posebnu strukturu, tj. ona je pisana za dva nivoa korisnika, za bibliotekara i za knjižničara, pa je kompletan tekst markiran i nemarkiran, pri čemu su markirani (zasjenjeni dijelovi) namijenjeni kandidatima sa srednjom stručnom spremom, a nemarkirani bibliotekarima. Stoga se, govoreći u duhu ove djelatnosti, treba konstatirati i značajna činjenica kako ova knjiga, zbog netom navedenih karakteristika, ima i svoju dodatnu vrijednost.

Sadržaj poglavlja

Kada bismo modernu bibliotečku znanost pokušali indeksirati ključnim riječima, onda bi to bili pojmovi koji su obrađeni u prvom poglavlju ove knjige, naslovljenom sa *Biblioteke na kraju Gutenbergove galaksije*. I zato nam je sasvim prirodno što je autorica ovom poglavlju dala odrednicu uvoda, jer su tu obrađeni pojmovi poput kataloga (vrste, oblik, razvoj...), biblio-

⁵ Stipanov, Josip. Knjižnice i novi medij. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*. 43, 4(2000), str. 35, 37.

tečki fond, bibliografija (vrste i razvoj), do onoga dijela koji se bavi vrstama i tokom znanstvenih informacija. U sklopu tog poglavlja objašnjeni su i pojmovi poput indeksiranja i indeksnih jezika, a kratko je dat i pregled najrecentnijih sekundarnih časopisa, kao i, čini nam se, sve ono što bi bilo dovoljno da se definira bibliotekarstvo.

U drugom dijelu knjige, pod nazivom Razvoj kompjutera i Interneta sažeto je predstavljen razvoj kompjutera i njegove vrste, kao i razvoj interneta. Sve su to veoma korisne informacije, osobito, kako sama autorica navodi, „za osoblje koje nije prošlo permanentno obrazovanje iz ove oblasti“.

Treći dio knjige, naslovljen sa Digitalni jaz, obrađuje jednu od onih tema koje su aktualizirane razvojem informacijsko-komunikacijskih tehnologija, uz koje se inače veže informacijsko i informatičko opismenjavanje, cjeloživotno obrazovanje i niz drugih tema važnih za razumijevanje ciljeva i potreba informacijskog društva (društva znanja), odnosno za pozicioniranje biblioteke u tom okruženju. U ovom poglavlju dato je i niz korisnih adresa koje mogu pomoći u premoštavanju digitalnog jaza.

Kako razvoj informacijsko-komunikacijskih tehnologija nije donio samo napredak, nego i njihovu zloupotrebu, autorica je toj temi posvetila četvrto poglavlje svoje knjige, naslovivši ga sa Zloupotreba kompjutera i Interneta. Ovo je značajno i veoma korisno poglavlje, jer se u njemu, između ostalog, govori i o povredi autorskih prava, plagijatorstvu, kibernetičkom terorizmu, virusima, spamovima i hakerima, o čemu svaki informacijski stručnjak treba da promišlja prilikom promoviranja svoje djelatnosti, kao i educiranja korisnika.

Peto poglavlje, naslovljeno kao Biblioteke u digitalnom okruženju, najopširnije je i po svemu najzahtjevnije poglavlje ove knjige. Tu je smješten čitav jedan bibliotečki pojmovnik, koji nam omogućava da razumijevamo novi oblik biblioteke, koji je, kako se i stručnjaci iz ove oblasti slažu, teško precizno definirati, te se ona u literaturi opisuje objašnjavanjem procesa, tokova, struktura, protokola, društava i servisa, preko kojih se definira digitalna biblioteka.

Razumijevanje digitalne biblioteke i njenog nastanka teško je bez njoj pridruženih fenomena, kao što je, recimo, pojam fenomena „eksplozija informacija“, kojim se opisuje enormni porast informacija, pa u tom okviru i znanstvenih informacija, koji je sa pojavom interneta dosegao neslućene razmjere. Ilustraciju o tome šta je to eksplozija informacija i njeno definiranje, autorica nam daje u šestom poglavlju knjige sa istoimenim nazivom - Eksplozija informacija. O kakvom je problemu riječ, autorica ilustrira sljedećim podacima: „U augustu 2005. godine bilo je 70 miliona web-servera, a u septembru 2007. godine 135 miliona web-servera. (...) Prema nekim podacima smatra se da će 2011. godine digitalni univerzum biti 10 puta veći nego što je bio 2006.“ Koristeći ovako zanimljive i ilustrativne informacije, autorica u svojoj knjizi često potkrepljuje definicije i teoriju, što daje upečatljiv ton ovoj publikaciji, čitaocu jasno objašnjava fenomene modernog društva poput pojma eksplozija informacija.

Pronaći potrebnu publikaciju u takvom obilju informacija nije jednostavan zadatak, a za neobučenog korisnika to je „kula babilonska“. Međutim, ukoliko bibliotekar zna gdje su pohranjene korisne, vrijedne i kvalitetne informacije, onda taj posao više ne predstavlja „nemoguću misiju“. Prema navodima autorice, na internetu se nalaze prostori koji su: „... 400 do 500 puta veći od onoga što je površinska mreža“, u kojima su pohranjene kvalitetne, pouzdane i verificirane informacije. Taj nevidljivi dio interneta naziva se duboka mreža i njeno poznavanje je od velike važnosti za bibliotekare. O dubokoj ili nevidljivoj mreži, njenom pretraživanju, o općim pretraživačkim mašinama, te o metapretraživačima, govori se u sedmom poglavlju ovoga priručnika, čije je naziv „Duboka mreža“.

Sva prethodno navedena poglavlja kao da su, u ovom priručniku, predstavljala okvir za objašnjenje jednog od najvažnijih procesa što se odvija u bibliotečko-informacionom sistemu, za pronalaženje informacija. O pojmu pronalaženja informacija, njegovom definiranju, razvoju, korištenju jezika za pretraživanje, problemima prirodnog jezika kao alata za pretraživanje, te strategijama za pretraživanje, govori osmo poglavlje ove knjige, naslovljene sa Pronalaženje informacija.

Kao prirodni nastavak poglavlja u kojem je objašnjen koncept pronalaženja informacija, nastavlja se deveto poglavlje - Digitalna biblioteka, koje se bavi mjestom na kome se taj proces u najjasnijoj formi realizira. Autorica u ovome poglavlju navodi da „sam koncept digitalne biblioteke nije precizno omeđen“, ali da bismo ga razumjeli ona daje i niz drugih definicija srodnih pojmova, poput virtualne biblioteke, hibridne biblioteke, te govori o evoluciji digitalne biblioteke, pretraživanju resursa digitalne biblioteke, o kolekciji digitalne biblioteke, o metapodacima i mnogim drugim pojmovima vezanim za definiranje digitalne biblioteke.

Primjena digitalnih tehnologija poslužila je za stvaranje virtualnog prostora u kojem se brišu mnoge granice. Rezultat jeste brisanje konvencionalnog razlikovanja između surogata za pretraživanje dokumenta i pretraživanje samih dokumenata, brisanje granica između digitalnog arhiva i digitalne biblioteke. Iz toga slijedi da moderna biblioteka postaje i arhiv, pa se i formiranje i zaštita kolekcija tih biblioteka razlikuje od dosadašnjih iskustava. O ovome je ukratko dato u desetom poglavlju, pod nazivom Digitalni arhivi i zaštita digitalne građe.

I na kraju, jedanesto poglavlje, pod nazivom Informacijska pismenost, u potpunosti nas uvjerava da autorica ove publikacije nije izostavila ni jednu od relevantnih tema koje se tiču obrazovanja savremenog bibliotekara, te da je potpuno na tragu novog koncepta proučavanja bibliotekarstva u okviru razumijevanja biblioteke kao bitnog žarišta u kojem se provodi informacijsko opismenjavanje, a za koje je vezana promjena obrazovanja, od modela učenja činjenica, prema modelu učiti - kako učiti, pri čemu se biblioteka i bibliotekari nameću kao jedna od ključnih karika realizacije imperativa o cjeloživotnom učenju.

Konačni zaključak recenzenta

Knjiga Biblioteka u digitalnom okruženju: priručnik za predmet Informatizacija bibliotečke djelatnosti, autorice Ane Gerc, bez sumnje predstavlja veoma vrijedan doprinos u objašnjavanju promjena koje su se desile u oblasti bibliotekarstva, prije svega zato što autorica, na kvalitetan i primjeren način, prezentira problematiku vezanu za temu koju obrađuje, uz napomenu da je očigledno kako je ovaj rad rezultat sistematičnog i dugogodišnjeg bavljenja problematikom bibliotečke struke, te da je publikacija rezultat velikog praktičnog iskustva, znanja i ljubavi prema ovoj djelatnosti. To su osnovni razlozi koji me navode na zaključak i tvrdnju da je knjiga Biblioteka u digitalnom okruženju: priručnik za predmet Informatizacija bibliotečke djelatnosti dragocjeno štivo znalcima iz oblasti bibliotekarstva, kao i onima koji će to tek biti, te da je njena pojava od velikog značaja za bosanskohercegovačku bibliotečku struku.

